

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทราบข้อมูลพื้นฐาน ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและการผลิต การเกษตร ข้อมูลในด้านความเข้าใจและการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงปัญหาและ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำความเข้าใจและนำไปปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีการ ดำเนินงานอยู่ 85 ศูนย์ สมาชิกรวมกันทั้งสิ้น 1,208 คน ปัจจุบันบางศูนย์ได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจ ชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนและคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี

1.1.2 เพื่อศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิก ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี

1.1.3 เพื่อศึกษาการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและ ผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี

1.1.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าว ชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรีเกี่ยวกับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรในงานวิจัยนี้ได้แก่ สมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนที่ได้ จักรทะเบียนไว้กับสำนักงานเกษตรอำเภอต่างๆในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีการดำเนินงานอยู่ 85 ศูนย์ สมาชิก รวมกันทั้งสิ้น 1,208 คน

กลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรีมี กิจกรรมและการดำเนินชีวิตที่ไม่แตกต่างกัน จึงสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง สมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ ข้าวชุมชน ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี 7 ศูนย์ สมาชิกรวมกันจำนวน 126 คน เนื่องจากกลุ่มของเกษตรกร ที่เข้มแข็งและได้จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมดแล้ว

1.3 การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์สมาชิกแบบรายตัว โดยนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.4 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องความเข้าใจและการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

1.4.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

สมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50.08 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสถานภาพเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีพื้นที่ในการประกอบอาชีพการเกษตรเฉลี่ย 25.99 ไร่ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพการเกษตรเฉลี่ย 28.13 ปี มีรายได้ในการประกอบอาชีพการเกษตรเฉลี่ยปีละ 257,661.90 บาท โดยมีแหล่งเงินทุนจากการปล่อยสินเชื่อจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร แหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1.4.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยความเข้าใจในเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันพบว่า

ด้านความพอประมาณ สมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรีทุกราย ตอบได้ถูกต้องในประเด็นการมีชีวิตที่พอเพียงต้องพึ่งตนเองเป็นหลัก สมาชิกเกือบทั้งหมด ตอบได้ถูกต้องในประเด็น 1) การเรียนรู้รายรับ-รายจ่าย บัญชีครัวเรือนช่วยให้ท่านมีความพอประมาณ 2) การปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานในครัวเรือน ช่วยลดค่าใช้จ่าย 3) เศรษฐกิจพอเพียงที่สมบูรณ์ คือ การดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน 4) การทำไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสานเป็นจุดเริ่มต้นเศรษฐกิจพอเพียง และ 5) ประเด็นการลดต้นทุนในการทำการเกษตรโดยการใช้ปัจจัยภายในท้องถิ่น เช่น มูลสัตว์ ซากพืช เศษฟาง เป็นความพอประมาณด้านเศรษฐกิจตามลำดับ มีเพียงในบางประเด็นที่สมาชิกส่วนน้อยยังไม่มีความเข้าใจนัก คือ สมาชิกเข้าใจว่าการกู้หนี้ยืมสินขัดต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจริงๆ แล้วหากเป็นการมีหนี้สินเพื่อเกิดรายได้และอยู่ในการประมาณตนโดยไม่เดือดร้อนผู้อื่นก็เป็นแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

ด้านความมีเหตุผล สมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรีเกือบทั้งหมด ตอบได้ถูกต้องในประเด็น 1)การวางแผนก่อนทำกิจกรรมใด ๆ ทำให้ประหยัดเวลา และช่วยลดรายจ่าย 2)ความมีเหตุผลด้านเศรษฐกิจพอเพียงได้ด้วยการลดรายจ่ายฟุ่มเฟือย 3)การอบรม สั่งสอน แนะนำ ตักเตือน ให้ความรู้ในเรื่องการประหยัด ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ฯลฯ แก่บุตรและญาติพี่น้อง เป็นแนวทางหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4)ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำให้เกิดจิตสำนึกในการใช้จ่ายแบบพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อ และ 5)คิดว่าในสภาวะเศรษฐกิจไม่ดี สินค้าขึ้นราคาเช่นในปัจจุบันนี้ การทำอาชีพเสริม เช่น การแปรรูป จะช่วยให้มีความพอเพียงได้ตามลำดับ มีเพียงในบางประเด็นที่สมาชิกส่วนน้อยยังไม่มีความเข้าใจนัก คือ สมาชิกเข้าใจว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม ไม่ควรนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ ซึ่งจริงๆ แล้วการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาพัฒนาอาชีพอย่างเหมาะสมก็สามารถดำเนินชีวิตตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

ด้านภูมิคุ้มกัน สมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรีเกือบ ตอบได้ถูกต้องในประเด็น 1)การสืบสานประเพณีอันดีงาม ควรดำรงไว้เพื่อลูกหลาน 2)การออมทรัพย์เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันด้านเศรษฐกิจพอเพียง 3)การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เป็นทางเลือกของชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิต 4)ความสามัคคี ก่อให้เกิดความสุขในชุมชน 5)การเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ช่วยให้ท่านมีความพร้อมในการรับสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ 6)ภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ควรรักษาและสืบทอดแก่ลูกหลานและชุมชน 7)การพูดคุยปรึกษาปัญหาภายในครอบครัว เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับสมาชิกในครัวเรือน 8)การทำบัญชีฟาร์ม เป็นการตรวจสอบการลงทุนและผลตอบแทน 9)การปฏิบัติตามหลักศาสนาเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามลำดับ

เมื่อพิจารณาในภาพรวมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้แก่ ด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน พบว่า สมาชิกมีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงระดับมากถึง 3 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านภูมิคุ้มกัน ด้านความมีเหตุผล และด้านความพอประมาณ ($\bar{X} = 9.46, 8.89, 8.76$) ตามลำดับ

1.4.3 การปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านความพอประมาณ สมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรีเกือบทั้งหมดมีการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดย 1)มีการใช้สิ่งของอย่างถนอม เพื่อให้มีอายุการใช้งานได้นานและมีประสิทธิภาพ และ 2)มีการวางแผนการเดินทาง เพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย สมาชิกส่วนใหญ่ 1)มีการพยายามลดรายจ่ายในครัวเรือนโดยการปลูก

พืชเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค 2) มีการใช้สารชีวภาพในการทำการเกษตร 3) สมาชิกมีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย, ไม่เที่ยวเตร่ และ 4) มีการลดต้นทุนโดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้ในการทำนาครั้งต่อไป ตามลำดับ มีเพียงในบางประเด็นที่สมาชิกบางส่วนมีปัญหาในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ คือ การนำวัสดุที่ใช้งานแล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือการรีไซเคิล เพื่อเป็นการลดรายจ่าย เพราะส่วนใหญ่สมาชิกไม่มีความรู้เพียงพอที่จะนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ และไม่มีเวลาเพียงพอในการที่จะมาทำเนื่องจากต้องทำการเกษตร

ด้านความมีเหตุผล สมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรีเกือบทั้งหมดมีการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดย 1) มีการเลือกซื้อสินค้าที่เป็นประโยชน์และคุ้มค่างบเงิน 2) มีการพัฒนาอาชีพให้มีประสิทธิภาพโดยการเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ 3) มีการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับการผลิต เช่น การใช้เครื่องจักรทุ่นแรง และ 4) มีการใช้จ่ายในกำลังของตนโดยไม่เดือดร้อนผู้อื่น และมีสมาชิกเพียงไม่ถึงหนึ่งในห้าที่มีการทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้

ด้านภูมิคุ้มกัน สมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรีเกือบทั้งหมดมีการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดย 1) มีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณี พัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน 2) มีการปรึกษาปัญหากัน ภายในครอบครัว 3) มีการติดต่อข่าวสารเพื่อรอบรู้ทันเหตุการณ์ เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ 4) มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินและมีการวางแผนการผลิตทางการเกษตร 5) มีการออมทรัพย์หรือการมีหนี้สินลดลง และ 6) มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกิจกรรมในชุมชนตามลำดับแต่สมาชิกเกือบครึ่งหนึ่งไม่มีการทำบัญชีฟาร์ม บัญชีครัวเรือน เพื่อตรวจสอบรายรับ-รายจ่าย

1.4.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเข้าใจและการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปัญหา

ปัญหาหลักของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าสมาชิกมีปัญหา 1) ด้านการทำบัญชี เพราะไม่มีความรู้ ไม่มีเวลา ความรู้ที่ได้ยังไม่สามารถปฏิบัติได้จริง และวิธีปฏิบัติยุ่งยาก และ 2) การนำวัสดุที่ใช้แล้วมาประยุกต์ (รีไซเคิล) เพราะความรู้ที่ได้ยังไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ วิธีปฏิบัติยุ่งยาก และไม่มีเวลา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเข้าใจและการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า สมาชิก เสนอแนะว่า 1) ควรมีการสอนการทำบัญชีแบบง่าย 2) รัฐควรมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีให้เพียงพอ 3) รัฐควรส่งเสริมการตลาดของเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิต

โดยชุมชน โดยเฉพาะด้านราคา 4) รัฐควรมีงบประมาณสนับสนุนการรวมกลุ่มให้เพียงพอและ 5) สาธิตการทำเกษตร โดยใช้สารชีวภาพที่ได้ผลดี 6) ควรมีการสาธิตการผลิตเครื่องอุปโภคเพื่อใช้เอง และมีแหล่งวัสดุอุปกรณ์ที่หาง่ายราคาถูก 7) รัฐควรมีพันธุ์พืชสวนครัวให้เกษตรกรอย่างทั่วถึง และ 8) ควรมีการสาธิตการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ (รีไซเคิล)

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ความเข้าใจและการปรับใช้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ สมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

2.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกส่วนมีความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก เนื่องจาก

2.1.1 การให้ความสำคัญกับการติดตามสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันและข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การติดตามข่าวสารจากวิทยุ โทรทัศน์ รวมถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ เป็นการสะสมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550: 27-71) ที่อธิบายเกี่ยวกับเงื่อนไขความรู้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า ความรู้ คือ ความรู้ลึกในงานที่ทำและความรู้กว้างในสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำ

2.1.2 การเข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเป็นแนวทางในการพัฒนาและช่วยให้สามารถเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดี โดยการเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ เช่น วิสาหกิจชุมชน กลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งจะมีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกิดการพึ่งตนเองในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ มณฑา สังข์สุวรรณ (2547: 120-122) ที่กล่าวว่า สภาพเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มีทุนทางสังคมเป็นพื้นฐาน ในด้านจิตใจมีความผูกพัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในกลุ่ม แม้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่จะแทรกเข้ามาในจิตสำนึกของชุมชนแล้วก็ตาม

2.2 การปรับใช้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมแล้วสมาชิกส่วนใหญ่มีปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก อันประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

2.2.1 ความพอประมาณ การพยายามลดรายจ่ายในครัวเรือนรวมถึงค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ เช่น การใช้สารชีวภาพในการเกษตร การนำวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ยอินทรีย์ เป็นแนวทางหนึ่งในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการลดรายจ่ายฟุ่มเฟือยต่าง ซึ่งบ่งชี้ถึงความประหยัด สอดคล้องกับสุเมธ ตันติเวชกุล (2543: 4) ที่อธิบายการปรับใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำรัสไว้ว่า ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสว่า “...ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

2.2.2 ความมีเหตุผล การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบ เช่น การเลือกซื้อสินค้าที่เป็นประโยชน์และคุ้มค่างบเงิน การเพิ่มมูลค่าของผลผลิต การพัฒนาอาชีพให้มีประสิทธิภาพ การรักษาสุขภาพให้แข็งแรงเตรียมพร้อมที่จะประกอบอาชีพ เป็นการดำเนินชีวิตตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับจรรยา อิศรางกูร ณ อยุธยา (2549: 28) ที่อธิบายความหมายของความมีเหตุผลว่า หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ และในด้านการเลือกใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เหมาะสมมาใช้โดยไม่ละเลยภูมิปัญญาของชุมชนสอดคล้องกับ สุเมธ ตันติเวชกุล (2543: 2) ที่อธิบายหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นหลักการพึ่งตนเองในด้านเทคโนโลยีว่า จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน เลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ สอดคล้องสภาพแวดล้อมของประเทศและความพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเองด้วย

2.2.3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี การเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น การวางแผนการผลิตเกษตร การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน การวางแผนการใช้จ่ายเงิน การออมทรัพย์ การทำบัญชี การไม่ก่อหนี้ที่ไม่เกิดรายได้ การติดตามข่าวสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชุมชน และการปรึกษาปัญหาภายในครอบครัว เป็นการดำเนินชีวิตตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับอภิชัย พันธเสน (2550: 56 – 58) ที่อธิบายความหมายของการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีว่า เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

มีเพียงในบางประเด็นที่สมาชิกบางส่วนมีปัญหาในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ คือ

1. ทำบัญชีเพื่อตรวจสอบรายรับ-รายจ่าย เป็นสิ่งหนึ่งที่จะบังคับให้มองเห็นรายได้และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ สามารถตรวจสอบรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ระดับการศึกษาของเกษตรกรในระดับประถมศึกษามีปัญหาในการทำบัญชีด้วยตนเอง ประกอบกับการให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพหลัก คือการทำนาทำให้ไม่มีเวลาในการเรียนรู้และการทำบัญชี
2. การนำวัสดุที่ใช้งานแล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์หรือการรีไซเคิล เพื่อเป็นการลดรายจ่าย เป็นแนวทางหนึ่งในการประหยัด แต่การให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพหลัก คือการทำนาทำให้ไม่มีเวลาในการเรียนรู้
3. การให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา เพราะว่าการทำนาสามารถทำนาได้ปีละ 2-3 ครั้ง รวมทั้งสมาชิกมีพื้นที่ถือครองในการประกอบอาชีพเฉลี่ยสูงถึงรายละ 25.99 ไร่ มีรายได้จากการทำนาข้าวต่อปีค่อนข้างสูง จึงเน้นกับการทำนาเป็นหลัก ไม่มีเวลาที่จะทำอาชีพเสริมเพิ่มเติม

2.3 แนวทางการส่งเสริมการเกษตร

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเข้าใจและการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ควรมีการสอนการทำบัญชีแบบง่าย เนื่องจากประสบปัญหาในการทำบัญชีที่เข้าใจยากและต้องใช้เวลาสมาชิกมีความต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐเป็นหลัก โดยเฉพาะการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่นเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีให้เพียงพอและส่งเสริมการตลาดของเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิตโดยชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิตแทนการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวราคาแพง และเป็นการเพิ่มรายได้ในการขายเมล็ดพันธุ์ข้าวของสมาชิกต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 จากการศึกษาพบว่าสมาชิกยังไม่สามารถทำบัญชีรายรับ รายจ่ายได้ เนื่องจากไม่มีความรู้ ความรู้ที่ได้รับยังไม่สามารถปฏิบัติได้และไม่มีเวลาทำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการให้ความรู้การทำบัญชีแบบง่ายให้แก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำบัญชีเป็นการเรียนรู้รายรับ รายจ่ายได้ด้วยตนเอง

3.1.2 จากการวิจัยพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีความสนใจในการทำความเข้าใจและปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกษตรกรมีความเข้าใจยิ่งขึ้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการนำเสนอตัวอย่างของเกษตรกรหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่บุคคลทั่วไปได้มีโอกาสเข้าถึง และรับรู้ได้ง่าย รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

3.1.3 จากการวิจัยพบว่ายังมีสมาชิกที่มีความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ไม่ถูกต้องและยังมีบางรายที่ละเลยที่จะปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิต และยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ต้องการความช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มาก โดยเฉพาะในการสร้างจิตใต้สำนึกในการปฏิบัติตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.1.4 จากการวิจัยพบว่าสมาชิกมีการใช้สารชีวภาพกัน แต่ก็ยังไม่มั่นใจในประสิทธิภาพเพราะยังไม่เห็นผลชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้สารเคมี รัฐควรสนับสนุนและสาธิตการทำเกษตร โดยลดการใช้สารเคมีราคาแพงให้เห็นผลได้ชัดเจน และพัฒนาสารชีวภาพต่างๆ ให้มีคุณภาพดีขึ้นสามารถทดแทนการใช้สารเคมีได้

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยเรื่องความเข้าใจและการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวหอมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ครั้งนี้เป็นการศึกษาประชากรเพียงกลุ่มเดียว หากแต่เรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถนำไปปรับใช้ได้กับประชาชนทุกระดับ ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาประชากรในระดับต่าง ๆ ในทุกอาชีพ และควรศึกษาให้ลึกซึ้งมากขึ้นเกี่ยวกับการสร้างจิตใต้สำนึกในการปฏิบัติตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดแนวทางในการส่งเสริมและการดำเนินชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รอบตัวอย่างรวดเร็ว